

VRHÁNÍ NOŽŮ

ve sportu a sebeobraně

Revidované
vydání 2021

DAVID ŠPIDLEN

Vrhání nožů

ve sportu
a sebeobraně

David Špidlen

Jako je sběratelství bez teoretické znalosti oboru jen hromaděním předmětů, je vrhání nožů bez teoretické znalosti oboru jen překovávání oceli o plochu terče.

Pár slov k reedici z roku 2021

K prvnímu sestavení této knížky a jejímu vydání jsem přistoupil již v roce 1995. V letech devadesátých a následné první dekádě 21. století byla reprintována nakladatelstvím Naše vojsko. Poprvé jsem o přepracování díla uvažoval v roce 2006, jedenáct let od jeho zrodu. Uplynulo dalších patnáct let, než okolnosti dozrály k realizaci, ale přijal jsem výzvu a přistoupil definitivně k jeho aktualizaci a znovuvydání. Pravidelný trénink jsem v minulém období sice občas zanedbával, v posledních pěti letech jsem se k vrhání nožů pořádně dostal pouze jako scénářem daná postava „vrhače“ ve videoklipu „Planeta“ skupiny Medvěd 009, za což tvůrcům upřímně děkuji, při práci na této nové podobě „Vrhání nožů“ jsem si ovšem mnohé dovednosti s potěšením osvěžil, k tréninku se vrátil, pravidelně procvičuji vše co mám „pod kůží“ a tak mohu „nějaké to vrhání“ směle prohlásit za svou celoživotní zálibu. A jako takovou vám ji chci také přiblížit. Původní podoba knihy byla do jisté míry vynucena omezením rozsahu a vybavenosti tehdejších vydavatelem, nyní jsem se omezovat nemusel a tak v publikaci došlo k řadě změn. Všechny důležité instruktážní kapitoly jsou ukončeny *cvičením*, jehož cílem je drilování dovednosti. Kde jsem považoval za nutné upravit nebo doplnit původní obsah s přihlédnutím ke svému hodnotovému a názorovému posunu a vývoji, učinil jsem tak. Kompletně vyměněná, přepracovaná a velmi výrazně doplněná je současná obrazová příloha, černobílé kresby a fotografie nahradil barevný obsah, přibylo několik kapitol o vrhacích technikách a různých „specialitách“. Do publikace se dostaly zbraně dostupné aktuálně na trhu a vhodné pro zájemce o tuto aktivitu. Nakonec vznikla kniha prakticky nová, její celkový rozsah je o víc než padesát procent větší, a tak vás snad, milí čtenáři, bude nová verze těšit alespoň tak jako původní knížka *Vrhání nožů ve sportu a sebeobraně* z konce minulého století.

Cílem této knihy je: aby se to co nejčastěji zabodlo a aby nás to co nejdéle bavilo...

Předmluva

V dávných dobách středověku, za časů neustálých šarvátek a bojů o holý život, byli lidé nuceni ovládat co nejdokonaleji různé jednoduché zbraně, sloužící jim k obraně. Patřily mezi ně mnohé meče, šavle, kordy, sekery, kyje, hole, bodáky, kopí, oštěpy, luky, kuše a v neposlední řadě také nože a dýky, které většinou sloužily jako zbraně doprovodné (poboční). Již nejprimitivnější z lidí se snažili vyvinout takové zbraně, jimiž by mohli způsobit zranění či vyřazení soupeře, aniž by byli nuceni se k němu přiblížit na kontaktní vzdálenost a vystavit se tak nebezpečí zranění nebo i usmrcení. K tomuto účelu jim dobře posloužily luky, kuše, a od 16. století také zbraně palné. I vzhledem k nespolehlivosti a nepřesnosti starých palných zbraní je třeba říci, že středověcí bojovníci měli dostatek prostředků k zneškodnění soupeře na střední a velkou vzdálenost. Tyto zbraně, ačkoliv byly jejich klady nesporné a všeobecně akceptované, měly i nedostatky. K těm základním patřil fakt, že se nedaly pohodlně nosit a ukrývat. Také nebyly vždy po ruce. Bojovníci často neměli k dispozici výzbroj podle svých představ, mnohdy museli sáhnout po zbraní víceméně nouzové, například jídelním noži v hostinci u večeře.*

Aby ale mohli měřit síly se soupeřem vyzbrojeným pistolí, kuší, mečem nebo kordem, bylo třeba, aby ovládali tyto příležitostné zbraně takovým způsobem, který by jim dovolil zasahovat protivníka na vzdálenost větší, než byla délka natažené paže svírající zbraň. Jako jedno z možných a nezřídka používaných řešení bylo i vrhání zbraně na dálku. Bojovník, který toto umění dokonale ovládal, dokázal připravit soupeřům nejedno nemilé překvapení svou nečekanou akcí. Umně a rychle vržený nůž mohl často rozhodnout o vítězství napadeného. Nutno však také podotknout, že tuto dovednost mistrně využívali i všichni záškodníci, lapkové a vrazi. Dnes, kdy se o naši bezpečnost více či méně starají specialisté (policie, vojsko, specializované agentury), absolutní nutnost ovládat bojová umění a dovednosti zřejmě

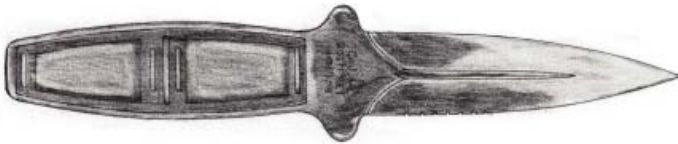
* Pozn. autora: Ve středověku měly jídelní nože podobu dnešních běžných tábornických nožů. Jejich čepele byly masivní a hrotité. Nože se nosily v pouzdrech na opascích.

neexistuje. Naše cesty sice bývají bezpečné, lesy nehluboké a plné naučných stezek, dopravní prostředky téměř pancéřované a zločin se často odehrává ve virtuálním světě a přesto nelze toto tvrzení zcela zobecňovat. Stačí poukázat na úroveň násilné kriminality, která, když už nestoupá, ani neklesá. Do našich životů vstoupilo také cestování do méně civilizovaných končin a nám lidem celkově schází pohyb. Záliba lidí v provozování a nácviku bojových dovedností, sportů a aktivit však stále zasahuje do všech vrstev naší společnosti a vrhač začátečník se díky záplavě akční kinematografie domnívá, že studium bojových sportů z něho v krátké době učiní nesmrtelného bojovníka. Zanedlouho po zahájení výcviku však pozná, jak hluboce se mýlil. Vždyť ten, kdo se různými bojovými sporty zabývá opravdu s láskou a zapálením ví, že umění boje je především životní filozofií spojenou s pěstováním tělesné i duševní zdatnosti a globálním názorem na složité vztahy v okolním světě. Ne jen umění fyzického boje. Moderní člověk se o bojová umění zajímá pro jejich vhodnost při upevňování kondice a pro jejich nesporně kladný vliv na cvičencovu psychiku a organizmus.

Vrhání nebo chcete-li házení nožů je v dnešní době jednou z méně rozšířených bojových dovedností. Některé metody a postupy vrhání nožů a dalších vícehrotých zbraní se vyučují ve školách asijských bojových umění. Také do moderního vojenského výcviku některých zvláštních složek armády a policie je nácvik vrhacích technik zařazen, ale jinak se s touto disciplínou máme možnost setkat velice zřídka. Snad jen hrdinové dobrodružných filmů nebo profesionální artisté v cirkusech nám předvádějí kousky, nad kterými se tají dech a zůstává rozum stát. Tyto mistrovské akce á la Vilém Tell jsou v případě filmů často jen triky, které mají se „seriózním“ vrháním nožů v lepším případě společné jen používané zbraně. Ten, kdo si myslí, že po dvaceti minutách tréninku na louce za domem bude nožem bravurně zasahovat tabletky aspirinu na vzdálenost padesáti kroků, může tuto publikaci klidně odložit. Knížka, kterou jste před malou chvilkou otevřeli, si v žádném případě neklade zvláštní nároky na jedinečnost a úplnost zpracování dané problematiky a nemůže dát jednoznačnou a vyčerpávající odpověď na všechny otázky, které si zájemce o osvojení těchto dovedností postupem času položí. Jedná

se pouze o autorův osobní názor na danou problematiku prověřený zkušenostmi a praxí. Má sloužit jako vodítko pro ty, kteří se s vrháním nožů teprve seznamují a hledají pro svou činnost jakýkoliv odrazový můstek, ale věřím, že bude dobrým pomocníkem a rádcem také všem pokročilejším adeptům, kterým může pomoci ověřit si a ucelit poznatky získané tréninkem v již uplynulém období. Mně osobně se nikdy nepodařilo jednoznačně oddělit sportovní a sebeobraný charakter tréninku vrhu nožem, nakonec, podstatou cvičení vrhu je zasáhnutí cíle. Ať již soutěžíme sami se sebou nebo s přáteli a soupeři, i sportovní klání je vlastně forma boje. Proto berme oba pohledy na vrh nožem jako komplementární a neoddělitelné. Zájemcům o orientaci na trhu přeplněném nejrůznějšími výrobky disponujícími nestejnou kvalitou a funkčností je dnes k dispozici internet a tisíce návodů, recenzí a tutoriálů, proto jsem do knihy zahrnul buď takové typy zbraní, které mohou čtenáři čestně doporučit, nebo příklady méně známých zbraní z historie i současnosti pro ty, již by si přáli studovat také různá méně známá „železa“. Těším se, že Vám přinese radost a poučení a přeji Vám, abyste nově nabyté vědomosti používali pouze při sportovním měření sil s přáteli.

Autor

Úvod

Umění vrhu nožem a dýkou je prastará dovednost a nám se asi již nikdy nepodaří zjistit období, ani zemi jejího původu. To je mimo jiné způsobeno i faktem, že problematice používání vrhacích zbraní, ať již pro účely lovu nebo boje, nebyla při studiu bojových zvyků národů všech kontinentů věnována téměř žádná pozornost. Jistě, že z tohoto důvodu nelze obviňovat odborníky a historiky ze zaujatosti nebo nedostatečného odborného přehledu. Současný stupeň informovanosti v tomto oboru je pravděpodobně způsoben zčásti bagatelizováním problematiky, se kterou úzce souvisí i nedostatek speciálně zaměřených odborníků, stejně jako nedostatek studijních materiálů a publikací. Většina dostupných informací navíc pocházela z neověřených zdrojů a svou neurčitostí se stávala předmětem všeobecné polemiky. Když jsem začal v létě roku 1993 uvažovat o vytvoření publikace zaměřené na problematiku vrhání nožů, vedlo mne k tomu mnoho důvodů. Jedním z nich byl i fakt, že se náš čtenář neměl možnost s touto sportovní a bojovou disciplínou seznámit po teoretické stránce, protože dosud neexistovala česká práce, která by poznatky z tohoto oboru podala v ucelené podobě. Mé rozhodnutí velmi ovlivnila také skutečnost, že jsem se při rozhovorech na dané téma setkával s velice originálními názory, obvykle plynoucími z absolutní nevědomosti. Pro většinu laiků je sportovní vrhání nožů a dýk něco, co již při pouhé zmínce vyloučí shovívavý úsměv na jejich tvářích. A přece existují lidé, jež jsou schopni tomuto sportu zasvětit prakticky celý život. Proto jsem se rozhodl, že se pokusím veškeré své poznatky a zkušenosti spojené s nácvikem boje vrhacími zbraněmi shrnout a poskytnout je k posouzení široké veřejnosti. Stejně jako ve všech konvenčních i bojových sportech a uměních, i při studiu aspektů problematiky vrhu nožem a ostatními vrhacími zbraněmi s dokonalým poznáním problematiky souvisí nutnost neustálého teoretického i praktického vzdělávání. Proto jsem se pokusil v tomto nevelkém díle stručně shrnout a popsat pokud možno vše, s čím se může během nácviku vrhacích a bojových technik setkat nejen adept - začátečník, ale i zkušený sportovec či bojovník. Sestavit barevnou mozaiku - obraz, vyjadřující

zkušenost a dokonalost, to se nám může podařit teprve po dlouhém a usilovném, prakticky však nikdy nekončícím tréninku. Mým upřímným přáním je, abyste na následujících stránkách našli odpovědi na maximum otázek, které si budete v průběhu tréninku klást. Pokusil jsem se z tohoto sportu i boje sejmout punc tajemna a dát vám do rukou pomocníka, který by vám byl dobrým rádčem na vaší cestě za hledáním dokonalosti. Pamatujte si, že umění boje, včetně toho sportovního, je filozofií vyjadřující úctu k soupeři i životu a touhu po jeho zachování.

S noži to sluší i ženám... dámy, vrhejte...

Již staří ...

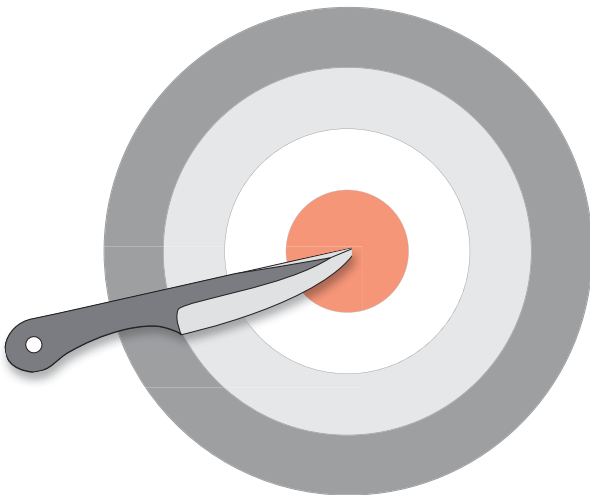
Ano, již staří Číňané, Japonci, Indiáni, Afričané, Indové i Evropané používali v boji vrhací zbraně všech typů. Vrhaly se nám všem dobře známé hvězdice a nožíky „tonki“, srpovité a polokruhovitě zbraně, dokonce i kruhové zbraně, tzv. „chakramy“, jež používali pandžábští Síkhové, respektive jejich militantní bratrstvo Nihang. Mezi vrhací zbraně patřily dokonce i mince s naostřeným okrajem, dále nejrůznější šipky, jehlice, jiné jedno i vícehruté zbraně všech možných typů a konstrukcí. K vrhání se samozřejmě používaly i všechny typy oštěpů, kopí, nožů a dýk, různá bodla, sekery, dokonce i šavle, meče a mačety. Slavní japonští bojovníci a špióni - nindžové, kteří k zastrašení a zmatení svých protivníků užívali vrhacích hvězdic - „šurikenů“ (či šakenů), jistě neunikli pozornosti nikoho z nás. Také severoameričtí Indiáni, jak víme, používali v boji s „bledou tvář“ i proti sobě navzájem vrhacích nožů. Již méně známým faktem však je, že vynikajícími vrhači nožů byli i příslušníci mnoha afrických kmenů, kteří s pomocí těchto zbraní dokonce lovili zvěř. V jejich případě však velmi často nešlo o nože tak, jak je vnímáme v našem geografickém sektoru. V Evropě se k vrhání používalo obvykle zcela běžných nožů a dýk. Většinou šlo o zbraně doprovodné a poboční, nebo o jídelní a kuchyňské nože. Toto umění cvičili jak rytíři a bojovníci, tak potulní kejklíři, kteří je předváděli pro pobavení diváků.

Vynikajícími vrhači nožů a jiných zbraní byli také španělští Baskové, Arabové i ruští kozáci a Mongolové. Ovládat toto umění bylo dobrým zvykem i na Sicílii. S nástupem plátové zbroje a následujícím rozvojem palných zbraní se však těchto dovedností používalo v boji stále méně. Nakonec tento válečný zvyk téměř zanikl a dnes jej používají pouze příslušníci zvláštních složek armády, cvičení ve speciálních technikách boje, a členové diverzních, teroristických a záškodnických frakcí extrémistů. Jako sportovní činnost se však vrhání nožů prosazuje stále více, a to zejména pro svou nenáročnost na technické vybavení, fyzickou kondici, čas a prostor. Tato činnost zřejmě také nepostrádá jistý punc romantiky „dávných dob a statečných mužů“. Jistěže

je nezanedbatelná také zvýšená obranyschopnost cvičence a zlepšení jeho pohybové a nervosvalové koordinace. Právě v dnešní době, kdy mnoho zemí zpřísnilo předpisy a podmínky pro nabytí klasických, zejména palných zbraní, vzrůstá důležitost a význam všech netradičních způsobů obrany jednotlivce proti násilí.

Ať se tedy budeme dívat na vrhání nožů z jakéhokoliv úhlu, jistě nebudeme dávat za pravdu křiklounům, kteří tento krásný, specifický sport prohlašují za výuku zabijáckých fines a jeho milovníky považují za poloviční zločince, nebo přinejlepším za blázný a podivíny. Naopak, nesporným faktem je, že se tímto sportem zabývá více lidí než v minulosti a to i u nás. V posledních desetiletích vznikly spolky a kluby, které provozují nejen samotné vrhání nožů a jiných zbraní, ale také pořádají různé semináře, setkání a soutěže v mnoha disciplínách tohoto sportu. Nezbývá, než poděkovat těmto nadšencům za jejich snahu a obětavost.

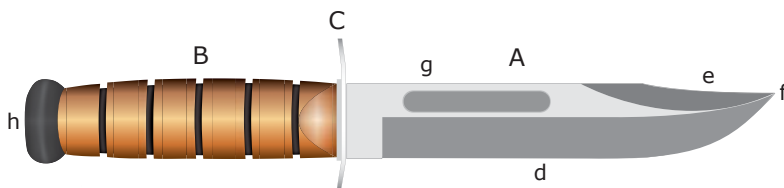
Ponořme se tedy do studia tajemného umění starých bojovníků. Mějme přitom však **vždy** na paměti, že i nůž je zbraň, která může způsobit vážná, často až smrtelná zranění. Dodržování alespoň elementárních pravidel bezpečnosti patří mezi základní předpoklady úspěšného zvládnutí technik, stejně jako kázeň, ohleduplnost k okolí a vytrvalost.

Konstrukce běžného a vrhacího nože

Začneme definicí. Pan Zdeněk Faktor ve své knize „Nože a dýky“ popisuje nůž jako „nástroj určený především k řezání měkkých hmot“. Nelze, než se s tímto vymezením ztotožnit, i když není zcela vyčerpávající. Nůž, kromě své funkce řezné, plní i funkci bodnou, která může (ale nemusí) být potlačena, například z důvodu zvýšení bezpečnosti nástroje (vodácké a jachtařské nože s tupými hroty). Mimoto jej lze užít také jako zbraně úderné a sečné.

Typický nůž tábornického, (dnes bychom řekli spíše *out-doorového*) typu disponuje většinou pouze základními konstrukčními prvky. Na *obrázku 1* vidíme běžné konstrukční uspořádání nože. Ten se skládá z čepele (A), rukojeti (B) a záštity (C). Čepel a rukojeť se mohou dále dělit na další části a prvky podle toho, jakému účelu slouží. Čepel nože má až na výjimky jedno hlavní ostří (d), hřbet (g), hrot (f), který může být zvýšený, tzn., že jeho špička je nad úroveň hřbetu čepele, středový (špička leží v rovině s podélnou středovou osou nože), nebo snížený (špička hrotu je pod úroveň hřbetu čepele). Jestliže má nůž na hřbetu druhé ostří, označujeme je jako ostří nepravé (e). Jestliže se jedná pouze o zúženou, neostrou část ztenčeného hřbetu, hovoříme o tzv. zúžení hřbetu. Čepel může být dále vybavena odlehčovacím a zpevňovacím žlábkem, označovaným někdy jako žlábek krevní.

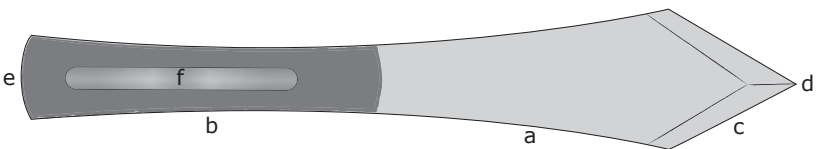

Obr. 1 Složitější konstrukční uspořádání běžného typu nože: Hlavní prvky - A) čepel, B) rukojeť, C) záštita, dále d) hlavní ostří e) nepravé ostří nebo zúžení hřbetu, f) hrot nože, g) hřbet nože, h) hlavice rukojeti. Vyobrazený nůž je konstrukčně doplněn o odlehčovací/zpevňovací žlábek. Tato konkrétní konstrukce se vyrábí a prodává obvykle pod označením USMC/Ka-BAR.

Záštitka (C) je navlečena na stopku nebo trn rukojeti a slouží k ochraně ruky před zraněním. Záštitka může být také na stopku navařena nebo nanýtována. Může být také vyrobena jako neoddelitelná součást rukojeti.

Rukojeť (B) je tvořena buď střínkami nanýtovanými, nebo jinak připevněnými na stopku rukojeti, nebo destičkami a kroužky z různých materiálů nasunutými na trn rukojeti (zúžení opatřené na konci závitem, na který se našroubuje hlavice rukojeti). Čepel opatřená ostřím (*ostří je také ztenčení čepele, které svou nepatrnou tloušťkou vyvíjí velký specifický tlak zajišťující řeznou funkci nože*) slouží k řezání a krájení. Rukojeť nože slouží k jeho uchopení při práci. Některé nože, zejména sportovní vrhací, ale i další, nemusí být vybaveny rukojetí vůbec. Úchopová část je redukována pouze na prodlouženou část vybíhající z čepele, někdy ovinutou koženým nebo plastovým řemínkem.

Dalším hlavním konstrukčním typem krátké chladné zbraně je dýka. Jejimi hlavními rozlišovacími znaky jsou středový hrot a plně vyvinutá rukojeť. Dýka se používá především jako obranná bodná zbraň, proto nemusí být nutně vybavena ostřím. U zbraně tohoto typu jsou však obvyklá dvě funkční ostří, která jsou jedním z jejích základních znaků. Pokud disponuje zbraň všemi znaky hovořícími pro dýku, ale má pouze jedno ostří, zařazujeme ji mezi tzv. dýkovité nože. Typický vrhačský speciál symetrický podle podélné osy, který má dvě nepravá ostří nebo zúžení hřbetu, středový hrot a chybí mu klasická rukojeť se záštitou je tedy konstrukčním „hybridem“ který bychom z pohledu systematiky stavby nazvali spíše „nožovitou dýkou“ než „dýkovitým nožem“.

Obr. 2 Konstrukční uspořádání klasického sportovního vrhacího nože určeného pro techniku vrhu vrchním obloukem za rukojeť:

a) čepel, b) rukojeť, c) ostří nebo zúžení hřbetu, d) hrot nože, e) patka rukojeti
f) odlehčovací/zpevňovací žlábek/výbrus.

Nože a dýky používané jako specializované vrhací zbraně disponují obvykle několika zvláštními znaky, podle kterých je můžeme snadněji určit. Na obrázku 2 je znázorněno konstrukční uspořádání sportovního vrhacího nože určeného pro vrhání technikou vrchního oblouku s držením nože za rukojeť. Nože tohoto typu se pro vrhání za čepel nehodí, neboť čepel je v přední části při hrotu výrazně rozšířena a tím vypouštění za čepel znesnadňuje. Sportovní vrhací nože mají většinou dvě zúžení hřbetu, tj. ostří, která neplní řeznou funkci a nejsou proto nabroušena. Tato ostří bývají vypracována do délky 46-60 mm, nebo do bodu maximálního rozšíření čepele. Tím je zabezpečena pronikací schopnost zbraně a zároveň zvýšena bezpečnost jejího používání při tréninku i nošení. Rozšíření čepele nože obvykle nepřesahuje jednu třetinu její celkové délky. Z důvodu potlačení klasické „manuální“ bodné funkce je často podstatně zmenšena, či zcela chybí i záštita nože, někdy je redukována na velikost pouhého výčnělku nepatrně přesahujícího svou velikostí šířku čepele. Záštita této velikosti již nemá původní ochrannou funkci, podle provedení buď zabraňuje deformaci nože při chybném dopadu na cíl nebo funguje jako orientační bod pro úchop. Rukojeti sportovních vrhacích nožů mohou být zakončeny kováním (hlavicí), jež by však neměla zabraňovat plynulému vypuštění nože z dlaně. Vrhací nůž by měl být zhotoven z co nejmenšího počtu částí z prvotřídních materiálů.

Obr. 3 Konstrukční uspořádání univerzálního vrhacího nože combat thrower: a) čepel, b) ostří, c) zúžení hřbetu, d) hrot nože e) redukováná záštita, f) rukojeť z plátek kůže, g) hlavice rukojeti.

Hlavice rukojeti může být při vyvažování zbraně doplněna například o mosazný kroužek nahrazující plátek kůže, nebo může být její hmotnost upravena zkrácením. Po takové úpravě je obvykle třeba opravit celý profil rukojeti.

Na obrázku 3 je znázorněn speciální univerzální vrhací nůž, tzv. „combat thrower“, neboli nůž pro lovecké a bojové nasazení, určený pro vrh na vzdálenost do sedmi metrů technikami vrhu vrchním obloukem s držením nože za čepel i rukojeť, který splňuje prakticky všechny požadavky na zbraň tohoto typu (autorova konstrukce).

Takto sestavený vrhací nůž je možné optimalizovat pro svého uživatele přesným upravením hmotnosti a velikosti záštity i hlavice rukojeti (zbroušením, přešetěním nebo výměnou příslušného prvku.

Při výrobě vrhacího nože jsou kladeny zvláštní požadavky na povrchovou úpravu tvrdosti čepel. To platí zejména pro nože a dýky určené pro sportovní trénink, neboť od nich jejich majitelé zpravidla vyžadují dlouhou životnost. Nože vyrobené běžným postupem mají obvykle příliš vysokou povrchovou tvrdost čepelí, protože jsou určeny primárně k řezání a krájení, nikoliv k vrhání. Vysoká tvrdost jejich čepelí způsobuje, že se tyto nože velmi často lámou, pokud je k vrhání použijeme. Proto se vrhací nože vyrábějí z ocelí s menší tvrdostí. Pro ilustraci uvádím krátký přehled několika typů nožů s parametry tvrdosti ocelí používaných při jejich výrobě.

Typ nože	Tvrdost čepel v HRc
Kapesní nože všech typů	HRc 46-48
Vrhací a některé nářadové nože	HRc 48-54
Kuchyňské a některé účelové nože	HRc 54-58
Bojové a sportovní nože různé	HRc 56-60
Lovecké a tzv. „Custom“ nože	HRc 58-61
Speciální sportovní, bojové i jiné nože	HRc 61-68

Rozdělení v tabulce nelze považovat za definitivní a dané. Záleží na konkrétním účelu vytvářeného nože, použitých materiálech a samozřejmě i cenové relaci. Tvrdší oceli jsou náročnější na tvářenání i finální povrchové opracování, leštění, broušení, popř. gravírování. Proto se při výrobě zbraní vyšší cenové kategorie používají dokonaleji zušlechťené oceli a naopak. Již jsme si řekli, že speciální vrhací zbraně se vyrábějí z ocelí s povrchovou tvrdostí 48-54 HRc, aby si jejich

čepel zachovaly potřebnou houževnatost a při nárazu na překážku se nelámaly. Je pochopitelné, že pouhou volbou materiálu pro výrobu nelze zaručit bezchybnou funkci nože. Záleží také na jeho celkové konstrukci, vhodných použitých výrobních postupech a materiálech, ale také na správné volbě materiálů pro zhotovení terčů a dopadiště, ročním období, teplotě a mnoha dalších faktorech. V případě bojových a vrhacích nožů také neklademe zdaleka takové požadavky na estetiku a umělecký aspekt zpracování jako u honosných sbírkových zbraní. Nejdůležitějším hlediskem musí být účelnost a bezchybná funkce zbraně. Proto jsou vrhací nože tak často zbavené všech estetických prvků, masivní, dokonale opracované a symetrické, nezřídka zhotovené z jediného kusu prvotřídní oceli. Takovým nožem je například specializovaný vrhací nůž s čepelí kapkovitého tvaru, který je vyrobený z dobře zvolené „420“ oceli. Jeho masivní konstrukce (čepel má tloušťku 5 mm) vám dovolí vyzkoušet s ním téměř nemožné, aniž byste to na noži vůbec poznali. Při výběru kvalitního vrhacího nože je tedy třeba znát jeho účel a zároveň dbát na to, aby zbraň odpovídala následujícím požadavkům.

Obr. 4 Poměrně zajímavá menší dýka vyrobená v 90. letech firmou United Cutlery (Rigid Knives). Typická „městská“ obranná zbraň s rukojetí z gumy navlečenou na trn, mosaznou záštitou a čepelí se středovým hrotem a dvěma ostřímí. Dobře se drží, je vhodná k běžnému nošení, lze ji vrhat za rukojeť i za čepel, pouze je nutné při vrhání za čepel dbát na riziko pořezání ostřím. Na obrázku 145 (strana 161) je vyobrazen podpažní závěs s pouzdrem pro tuto dýku.

Všeobecné požadavky na speciální vrhací nůž nebo dýku

Čepel - pro běžné účely zcela postačí čepel střední délky (13-17 cm), silná cca 3-5 mm, bez pravého ostří. U nožů určených pro vrh za čepel štíhlá, hrotitá, bez povrchových nerovností (pohyblivé těžiště). Výhodou je středový hrot. Čepel nože musí být povrchově zušlechťována tak, aby se při chybném dopadu na překážku nelámala, pouze ohýbala. Šířka čepele je pro nože určené k vrhání za čepel vhodná asi do 25-30 mm, u nožů vrhaných za rukojeť může být i větší. Pokud je však šířka čepele větší než 50 mm, mohou nastávat potíže se zabodáváním zbraní do terčů a čepele šířky větší než 60 mm mohou projevovat závadové chování v oblasti aerodynamického odporu vzduchu za letu. Proto doporučuji pro vrhání do klasických dřevěných terčů nože s čepelí širokou maximálně 40 mm.

Záštita - nemá u speciálního vrhacího nože rozhodující funkci, proto na její tvar a velikost není třeba klást žádné zvláštní požadavky. Pro nože vrhané za čepel i rukojeť však doporučuji záštitu spíše potlačenou. Pokud chceme záštitu používat jako orientační prvek při uchopení nože „naslepo“, může přecházet obrys rukojeti asi o 5 mm. Přechod čepele do rukojeti může být také pouze naznačen drobným prolisem nebo výstupkem, který je v daném místě vykován nebo vybroušen. Nože používané pro vrhání za čepel mohou mít záštitu plně vyvinutou, je však vhodné, aby svírala s podélnou osou čepele pravý úhel a nebyla přehnaně masivní, neboť může, stejně jako příliš široká čepel, vlivem vyššího aerodynamického odporu rozpoznatelně komplikovat balistiku letu nože.

Rukojeť - má při konstruování, tedy potažmo i při našem výběru vrhacího nože, velký význam. U nožů používaných technikami vrhu za rukojeť je její tvar a použitý materiál jeden z faktorů hovořících o kvalitě a praktické využitelnosti zbraně. Rukojeť vrhacího nože může být tvořena buď střížkami z různých materiálů (dřevo, kov, kůže, rohovina, plast atd.), nebo ji tvoří kroužky navlečené na trn vybíhající z čepele nože (podobně jako u nožů typu Bowie). Výjimkou

není ani případ, kdy je rukojeť nože tvořena pouze prodlouženou kovovou stopkou upravenou do vhodného tvaru. Rukojeť nože používaného technikami vrhu za rukojeť musí mít nezbytně takový tvar, jež žádným způsobem nezabraňuje hladkému, plynulému, přirozenému vyklouznutí nože z dlaně při vrhu, a který nemůže svým řešením, hranami, výstupky či ozdobami způsobit zranění ruky cvičence. Vhodné tvary rukojetí jsou na obrázcích 5 a 6 a dále, je-li uvedeno.

Obr. 5 Některé vhodné tvary rukojetí vrhacích nožů.

Obr. 6 Další vhodné tvary rukojetí vrhacích nožů.

Nože a dýky používané technikami vrhu za čepel mohou mít rukojeti rozmanitějších tvarů, je však vhodné, aby byla zhotovena z materiálů, které jsou odolné proti poškození při nárazu na tvrdé předměty (guma, kůže, kov, měkkí plasty, vhodné dřevo atd.). Nevhodné jsou materiály jako tvrdé plasty, kámen, kost a rukojeti různě bohatě zdobené intarzemi, drahými kovy a klenoty, jakož i rukojeti rozmanitých zvláštních tvarů (obrázek 7). Obecně také v případě rukojeti platí pravidlo „v jednoduchosti je síla“.

Pro účely sportovního i sebeobraného nácviku vrhacích technik je velmi výhodné používat nože a dýky s rukojetí tvořenou kroužky nebo destičkami navlečenými na trn. U takto konstruovaných nožů lze jednoduše měnit hmotnost rukojeti (a tím i celého nože) zařazením prvku, který hmotnost nože zvýší nebo sníží (podle naší potřeby).

Obr. 7 Tvary rukojetí nožů nevhodných k vrhání pro svou členitou konstrukci.

Obr. 8 Část autorovy sady řádně „oházených“ klasických vrhacích nožů:

Shora: ● lehčí dýka pro skryté nošení s ostrou čepelí vrhaná za rukojeť ● Španělský nůž s nýtovanými střenkami a nastavitelným dovažováním těžiště - závaží na čepeli se povolí, posune do nové polohy a utáhne šestihranným klíčem. Z důvodu nežádoucího posouvání závaží při dopadu nepřilíš vhodná konstrukce. ● Lehký plechový nůž značky „PUDA“ třeba na vrhání doma do papírové krabice. ● Mé velmi oblíbené štíhlé nože pro vrhání za čepel i rukojeť, mají špičkové chování za letu. ● Pod nimi nůž Mikov s kapkovitým hrotem dobrý na kratší vzdálenosti ● dále pěkně létající kapkovitý nůž české výroby značky „H&H“ ● zcela dole opět nůž klasické vrhačské konstrukce vhodný k nácviku vrhu za rukojeť i čepel na kratší vzdálenosti.

Obr. 9 Druhá část masivně protřénovaných nožů používaných autorem:

Zleva: ● největší model - zákopový nůž vzor 17 jsem používal pouze omezeně ze studijních důvodů - jde o historickou zbraň, která umí také „létat“, dlouhá čepel se výborně vypouští ● dále legendární FS dýka klasického provedení - tento exemplář vyrobil moravský nožíř Lubomír Maďarič. Dýku vrhám raději za čepel než za rukojeť, létá fantasticky ● Třetí zleva je soutěžní a bojový vrhací nůž dle autorova návrhu a vyrobil jej také Lubomír Maďarič ● Čtvrtá je pěkně létající dýka sériové produkce vyráběná firmou United Cutlery (Rigid) s gumovou rukojetí a mosaznou záštitou, její vlastnosti jsou dobré při vrhání za rukojeť i čepel a byla dodávána s podpažním pouzdrem ● Poslední je běžný československý UTON - útočný nůž vzor 75, jež absolvoval desítky tisíc hodů. Vhodný a velmi dobrý pro vrhání za čepel.

Pouzdro - nedílnou součástí jakéhokoliv nože je často i jeho pouzdro (*pochva*). Pokud používáme nůž pouze k tábornickým a domácím pracím, plní pouzdro trojí funkci. Chrání jeho majitele před poraněními obnaženým ostřím, pečuje o samotný nůž a zabraňuje ztrátě cenného pomocníka. Pro sportovního vrhače nožů nemá pouzdro zbraně větší význam, neboť nenaostřené nože je možné přenášet například zabalené v ručníku, který nám slouží zároveň k osušení rukou. Pokud však nosíme nůž nebo dýku jako zbraň obrannou, popřípadě služební, klademe na tuto část výstroje podstatně větší požadavky. Je samozřejmě nezbytné, aby pouzdro nože plnilo běžné funkce, avšak vyžadujeme od něho také, mimo jiné, možnost okamžitého a bezproblémového tasení zbraně tak, aby byla (pokud je to technicky možné) okamžitě připravena k použití. Pouzdro se nesmí zachycovat za oděv nebo posunovat po opasku při chůzi a běhu. Je také vhodné, aby nůž bylo možno zasunout nebo uvolnit z pouzdra bezhlučně a aby ani samotné nošení nože v pouzdru, ať už skryté či viditelné, nezpůsobovalo žádný nežádoucí hluk. Pokud řešíme bojové, obranné nebo služební hledisko užití, bude pro nás důležitá konstrukce uchycení a použitých ovládacích prvků pouzdra. Nejvýhodnější je takové řešení, které umožňuje vytasení nože prostým uchopením jeho rukojeti bez nutnosti manipulovat dalšími pojistnými prvky. Takovému požadavku nejlépe odpovídají dostatečně pevné typy samosvorných pouzder, která přidržují nůž v pochvě obvykle tlakem nějaké pružiny, či přímo samotného materiálu pouzdra nože. Vhodné je také pouzdro, jež umožňuje uvolnění nože před vytažením zbraně jednou rukou, nejlépe palcem, za současného uchopení jeho rukojeti tak, jak naznačují obrázky 10a, 10b a 11 na následující straně. Pochva by měla být vyrobena tak, aby se v ní nůž nezačychoval a „nelepil“ (to znamená, že musí jít po „odjištění“ vytáhnout z pouzdra zcela volně a rovnoměrně), výhodou je možnost připevnění na různé části oděvu a těla (opasek, lýtko, paži, vnitřní stranu kabátu). Pro služební a obranné účely se pouzdro zbraně někdy integruje jako součást oděvu, případně normalizovaného taktického prvku jako je vesta nebo nosič výstroje. Vhodné materiály jsou přírodní kůže, nylon, plasty jako kydex, nerezavějící kovy a kombinace těchto materiálů. Důležité je také pevné přichycení závěsníku a prvků jisticích nůž v pouzdru. Vyhovující způsob zhotovení pouzdra a spojení jednotlivých částí do celku je zobrazen na obrázku 12.

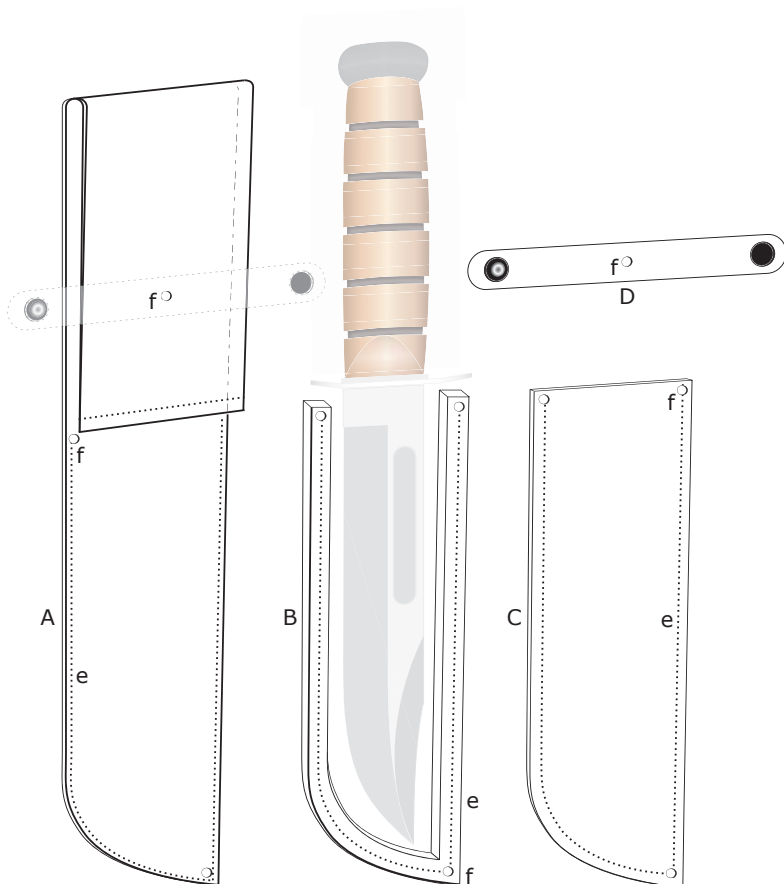
Obr 10a Rozepínání jistící přezky na pochvě nože při obranné situaci provádíme popaměti palcem ruky, zatímco ostatní prsty ruky uchopí rukojeť zbraně.

Obr 10b Aby přezka nezabránila vytasení zbraně, přitiskneme ji prsty k tělu a vytáhneme nůž.

Obr 11 Jakmile překoná záštita nože jistící přezku, uchopíme nůž za rukojeť a dokončíme vytasení.

Obr. 12 Konstrukce klasického pouzdra pro otevřený lovecký nebo bojový nůž:

A) Zadní díl pouzdra s ohybem pro vytvoření závěsníku. K němu je lepením, šitím a nýtováním připevněna dilatační výztuha ze silné kůže nebo jiného materiálu (B) a vrchní díl (C) pouzdra tvarově shodný se spodním dílem. K zadnímu dílu pouzdra je připevněna (obvykle nýtováním) přezka (D) z kůže se zapínáním na druky nebo jiný vhodný systém. Přerušovanou stopou je vyznačena oblast pro strojové nebo ruční šití (e) otvory do kůže v místech určených ke spojení nůty vysekne děrovačem nebo vypálíme.

Díky tomuto konstrukčnímu provedení jsou okraje pouzdra velice pevné a chrání proto lépe majitele před zraněním při protřetí nebo proražení pochvy, čepel zbraně se také lépe zasouvá a vysouvá.

Podle potřeb uživatele nebo podle konstrukčního provedení nože je možné sestavení pouzdra různě modifikovat, například závěsníkem orientovaným šikmo na podélnou osu zbraně, umístěním jisticí přezky šikmo přes záštitu zbraně s drukem umístěným na svrchním díle pouzdra nebo vložení speciálního jisticího prvku (kolečka, pružiny, svorky) jako primární nebo přidavný jisticí prvek.

Další variantou je pouzdro vyřiznuté z jednoho kusu kůže ohnuté do tvaru písmene „U“, kdy je dilatační výztuha umístěna pouze na straně ostří.

Obr 13a Různé typy závěsníků pouzdra otevřeného nože nebo dýky, některé jsou přímo vylisované i s pouzdem z plastu.

Obr 13b Vhodné pozdro na otevřený nůž použitelný pro nácvič vrhacích technik může být řešené různě z materiálů jako je kůže, textil, kydex, plast a kov.

Africké vrhací zbraně - - exotické bojové nástroje

V každém oboru lidské činnosti se jistě najde nějaký fenomén, jenž se vymyká všem konvenčním názorům na danou problematiku či téma. Pro nás kované Evropany jsou tímto bermudským trojúhelníkem africké vrhací nože a železa. Výraz „vrhací nože“ není ale v tomto případě ten správný termín, neboť se jedná o mnohočepelové, respektive vícehroté zbraně různých, pro nás neběžných tvarů a konstrukcí, které často nemají ani pravé ostří. Oblast rozšíření těchto vrhacích zbraní sahá od jižní zóny Sahelska přes střední Afriku až do jižně položených afrických republik. Největší rozmanitost nálezů vrhacích nožů a želez nalézáme ve střeoafrické konžské pánvi.

Africké vrhací zbraně se vyráběly z oceli kováním téměř za studena. Protože ocel byla v Africe v minulosti velikou vzácností, jejich čepele byly tenké a pro zvýšení pevnosti se zesilovaly vykováním žebra na zbrani. Vrhací zbraně nesloužily pouze k boji, ale používaly se také jako předměty magické a kultovní. Vzhledem k velké ceně oceli se těmito zbraněmi dokonce platilo. Nože užívané jako peníze však měly obvykle masivnější konstrukci a kvalita kovářského zpracování byla nižší než u zbraní bojových. Podstatou jejich hodnoty byla především jejich hmotnost a krása.

Africké vrhací zbraně jsou předměty tvarem připomínající mnohá zvířata, často hlavy ptáků. Jsou zhotoveny z poměrně tenkých plátků oceli běžné kvality. Jejich velikost se pohybuje v rozmezí 30-80 cm, rituální nože bývají ještě větší. Používaly se při útoku k vrhání do skupin protivníků na větší vzdálenost. Podle badatelských pramenů vrhali afričtí bojovníci svá železa až do vzdálenosti 40-50 metrů (nože byly schopny způsobit vážnější zranění asi na dálku 15-20 metrů).

Na obrázku 14 na následující straně je funkční replika jednoho z možných tvarů afrického vrhacího nože nazývaného „kpinga“, jehož funkci a vlastnosti jsem si mohl díky práci českých nadšenců vyzkoušet. Zbraň je celá ručně vykována z pružinové oceli o síle cca 4 mm jako experimentální „železo“. Chybí rukojeť. První pocit při uchopení takové zbraně

Obr 14 Funkční, kovaná replika afrického vrhacího nože „kpinga“ kmene Zande. Celková délka 550 mm, hmotnost 900 g. Koefficient K_{tv} takové zbraně se pohybuje kolem hodnoty 0,6, jde tedy o masivní a účinnou zbraň.

je pro „ortodoxního“ vrhače nožů skutečně zvláštní. Zatímco prameny, jež jsem prostudoval v minulosti považovaly africké vrhací zbraně za obtížně funkční, já jsem při zkoušení „kpingy“ musel konstatovat přesný opak. Je samozřejmě otázkou, jak kvalitní materiály a pracovní postupy byly dostupné kovářům napříč „černým“ kontinentem, vrhadlo které jsem dostal do ruky však bylo plně bojeschopné. Po dvou testovacích vrzích jsem jej na třetí pokus poslal do poměrně malého terče. Jednalo se tedy, mimo jiné, o ovladatelnou a přesnou zbraň, kterou určitě mohl zkušený bojovník kosit nepřátele. Údajně měla při správném použití schopnost dokonce rukojetí udeřit do štítu protivníka, přeletět jej a zasáhnout ho do zad ostrou čepelí. Důmyslná taktika, že? Otázkou (alespoň pro mne) tedy zůstává zejména vzdálenost, na jakou bylo možné takovou zbraň efektivně použít. Hmotnost nože jistě dávala dostatek energie i na desítky metrů vrhu, na takovou vzdálenost ovšem jistě klesala přesnost útoku a na opravdu velké vzdálenosti nože nejspíš létaly stylem „padni kam padni“.

Obr. 15 Příklad typického vícehrtého afrického vrhacího nože bizarní konstrukce. Tento konkrétní vyrobili příslušníci kmene Bwaka. Celková délka zbraně je 45 cm.

Obr. 16 Další ukázky typických vrhacích zbraní černého kontinentu: a) velký vrhací nůž kmene Azaudů s celkovou délkou 75 cm, b) a c) vrhací nože kmene Banzů dlouhé 68 cm, d), e), f) jsou tři různá provedení legendálních „ptačích hlav“, vrhacích nožů kmene Kotů s délkou 48 až 63 cm.

Koeficient taktické využitelnosti zbraně

Při nesčetných pokusech s mnoha desítkami modelů nožů, dýk i jiných zbraní různých velikostí a hmotností jsem se pokoušel určit, jaký typ zbraně je pro určitý specifický účel nejvhodnější, a naopak, jaký nůž se pro určenou „práci“ nehodí. Proto jsem provedl na souboru chladných zbraní, které z mého, zde nutno dodat, že subjektivního, pohledu dostatečně vymezovaly pestrou paletu používaných nožů a dýk, mnoho různých experimentů. Jednalo se zejména o stovky pokusných vrhů za různých, neustále měněných podmínek, na různé vzdálenosti, všemi používanými technikami a s různým tréninkovým zaměřením. Výsledky jsem pečlivě zaznamenával a postupně vyhodnocoval. Dlužno podotknout, že každý cvičenec nebo sportovec, neřku-li bojovník, může mít na tyto poznatky odlišný názor, věřím však, že pouze do určité míry. Aby totiž mohlo být chování nože označeno za správné, musí nutně plnit určité sumptum podmínek, s nimiž konstrukce, volba materiálu a zpracování, hmotnost a další aspekty zbraně nutně souvisí. Osobnost vrhače, jakkoliv nezanedbatelná, nemůže při nejlepší vůli „teorii dobrého nože“ postavit na hlavu.

V následující tabulce je uvedeno třináct zbraní z testovaného souboru, které se u nás běžně vyskytují. U těchto zbraní byla zjištěna délka a šířka čepel, spolu s celkovou hmotností. Podíl vstupních hodnot celkové délky zbraně a její celkové hmotnosti je vyjádřený jako K_{tv} (koeficient taktické využitelnosti), který je víceméně analogický s poučkou známou v anglosaském prostoru jako tzv. palcové pravidlo. Palcové pravidlo znamená, že na jeden palec délky nože, což je asi 25,4 mm, připadá asi jedna unce (28,35 g) hmotnosti nože. Převedeno do metrických měřitek, plus mínus deset procent, na jeden centimetr délky ideálního nože připadne asi deset gramů jeho hmotnosti. Pro stanovení koeficientu K_{tv} musíme určit podíl celkové délky nože a jeho hmotnosti. V ideálním případě by tedy hodnota koeficientu K_{tv} byla u nože dlouhého 28 cm a těžkého asi 280 g přibližně 1,00 ($K_{tv} = 1,00$). Toto, nebo i nižší číslo však podle mých zkušeností označuje spíš horní hranici „dobré“ hmotnosti vrhací zbraně, a mohu jej doporučit pouze u speciálních „bojových vrhacích zbraní“ a některých typů nožů určených k lovu drobné zvěře.